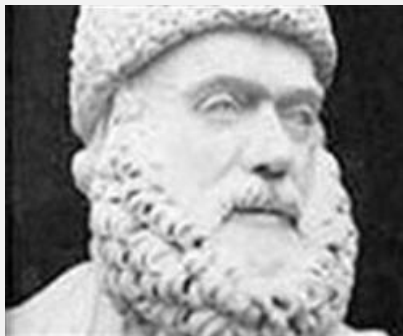

اولین فراماسون ایرانی کیست؟

نایب‌السلطنه عباس میرزا پسر فتحعلی‌شاه در دوران حاکمیت خود بر تبریز، شش نفر را روانه انگلستان کرد. این شش نفر عبارت بودند...

در ماهنامه یغما جلد سوم سال 1329 نقلی از خازرات فتحعلی شاه دارد که در زیر می‌خوانید:

نایب‌السلطنه عباس میرزا پسر فتحعلی‌شاه در دوران حاکمیت خود بر تبریز، شش نفر را روانه انگلستان کرد. این شش نفر عبارت بودند از: میرزا صالح شیرازی، میرزا جعفر مهندس، میرزا جعفر طبیب، میرزا رضا (مترجم فارسی ناپلئون بناپارت)، محمدعلی شاگرد قورخانه و میرزا حاجی بابا که خود در لندن مشغول تحصیل علم طب بوده است.

در میان این عده، میرزا صالح شیرازی، به خط خود سفرنامه‌ای نوشته که از روز حرکت کردن از تبریز به همراه کلنل «میجر دارسی؛ به سوی روسیه و از آنجا به انگلستان تا روز بازگشت به استانبول و سپس ورود به ایران را روز به روز یادداشت کرده است. وی در این سفرنامه، تاریخ روابط روس و فرنگستان و شمه‌ای از تاریخ ناپلئون و حمله به روسیه و حریق مسکو و غیره تا ایام توقف او در جزیره سنت هلن برشته تحریر کشیده است.

داستان تحصیل او و پنج تن از شاگردان ایرانی در لندن و اشکالات عجیب و غریبی که در راه پیشرفت کار ایشان بوجود می‌آمده است، برآستی داستان غم‌فرائی است که تا کسی نتواند باور داشت. میرزا صالح مذکور در ضمن داستان خود بوسیله بعض رجال خیراندیش وارد در انجمن فراماسون‌ها می‌شود، و خود در دو جای سفرنامه خود که به خط اوست باین موضوع تصریح کرده به تاریخ پنجشنبه بیستم رجب مطابق سیزدهم ماه مه 1233 هجری قمری می‌نویسد:

«... چون مدتها بود که خواهش دخول مجمع فراموشان را داشته فرصتی دست نمی‌داد تا اینکه مسترپارس، استاد اول فراموشان را دیده که داخل به محفل آنها شده باشم و قرارداد روزی را نمودند که در آنجا روم... روز 20 رجب مطابق 13 می به همراه مستر پارس و «دارسی؛ داخل به فراموشخانه گردیده شام خورده در ساعت یازده مراجعت کردم. زیاده ازین درین باب نگارش آن جایز نیست...«

باز در وقایع چهارشنبه 1323 (13 نوامبر 1818) می‌نویسد:

«... در صحن کلیسا مستر هریس نامی را که بزرگ‌خانه فراموشان بود و بنده را به دو مرتبه از مراتب مزبور رسانیده بود مرا دیده مذکور ساخت که یک هفته دیگر عازم ایران هستم و فردا فراموشخانه باز است اگر فردا شب به آنجا خود را رسانیدی مرتبه اوستادی را به تو می‌دهم و اگر نه ناقص به ایران می‌روی - خواستم زیاده در خصوص رفتن گفتگو کنم فرصت نشد...«

«... روز پنجشنبه مطابق چهارم نوامبر هنگام صبح از مهمانخانه مزبور سوار شده دو ساعت از ظهر گذشته وارد به لندن گردید و چون روزی بود که بنده بایست داخل به فراموشخانه شود، یک ساعت بعد از آن که در سه ساعت از ظهر گذشته باشد داخل به فراموش خانه شده و هفت ساعت از ظهر گذشته بعد از شام از فراموش خانه بیرون رفتم...«

پس در این صورت میرزا صالح نخستین کسی است که از ایرانیان وارد این جمعیت شده و به قراری که نوشته‌اند همو اول کسی است که مطبوعه حروفی وارد ایران کرده و خود او هم در سفرنامه‌اش اشاره به فرا گرفتن طریقه چاپ و مرکب سازی کرده و از خریداری اسباب و ابزار کار چاپ هم ذکری می‌کند.

و همو است که به عقیده پروفیسور براون در عهد محمد شاه نخستین روزنامه فارسی دایر کرده است و شنیده‌ام که اولین لژماسونی را هم او در ایران راه انداخته است.